

HERMEN RODE ja Niguliste kiriku peaaltar

Töälehe ülesanded suunavad meeskonnatööd tegema ning veebikeskkonnast infot otsima ja analüüsima. Loomingulise tööna valmib pisiskulptuur, kus õpilased kujutavad iseennast seisva figuurina. Figuurid pannakse kokku klassi ühistööks ning valmib klassiretaabel, omamoodi keskaja võtmes ruumiline klassipilt. Soovitav on teemakäsitlust alustada või lõpetada õppekäiguga Niguliste muuseumisse.

Õpiväljundid

Ülesande edukalt läbinud õpilane:

- õpib tundma ja väärtustab mineviku kunstipärandit;
- oskab otsida teavet veebiallikatest ja kasutada sõnaraamatut;
- oskab analüüsida kunstiteost;
- oskab analüüsida religioosete konfliktide põhjusi; pakub võimalusi erinevate religioosete vaadetega inimeste dialoogiks ning koostööks;
- teab skulptuuri kui kunstitehnika eripärasid ning oskab kasutada raidkunsti võtteid.

Seos riikliku õppekava ning ainekavadega

Läbivad teemad

kultuuriline identiteet, teabekeskond, väärtused ja kõlblus

Kunsti ainekava

Õppekäik muuseumisse;
Skulptuur (raidkunst) kui kunstitehnika;
Kunstiteose vorm ja kujutamise viisid (stiliseerimine, lihtsustamine);
Inimese proportsioonid.

Lõimimisvõimalus ajaloo ainekavaga

Maailm keskajal 476–1492 (kiriku roll keskaja ühiskonnas, keskaegne kunst ja arhitektuur, linnadevaheline kaubandus).

Lõimimisvõimalus valikõppeaine „Usundiõpetus“ ainekavaga

Üks maailm, erinevad religioonid: Religioonide suhted. Usk ja ebausk.

Õppeained

kunst, lõimimisvõimalus
ajalootunni ja usundiõpetusega

Ainetundide arv

3 ainetundi
+ õppekäik muuseumisse

Meetodid

õppekäik, tekstiga töötamine,
pildianalüüs, loominguiline
tegevus, individuaalne töö,
rühmatöö, klassi ühistöö

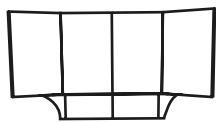
Materjalid ja töövahendid

internetiühendusega arvuti,
projektor, tööleht, kirjutusvahend,
küünlad või porgandid,
paberinuga või skalpell,
(plaastrid)
NB! Töälehe täitmiseks on
õpilastel vajalik arvuti kasutamise
võimalus ja internetiligipääs

Märksõnad ja mõisted

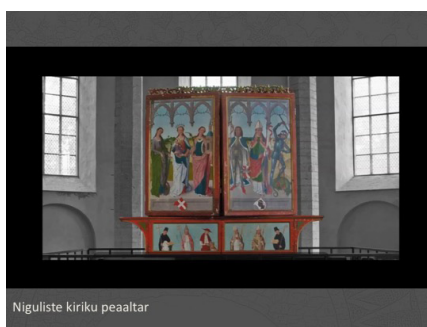
tsunft
kappaltar
pühak
atribuut
skulptuur
raidkunst

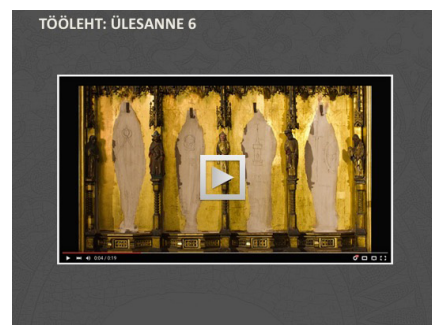
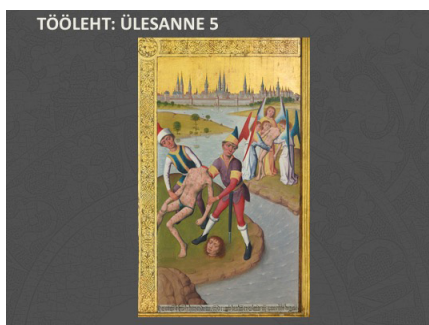
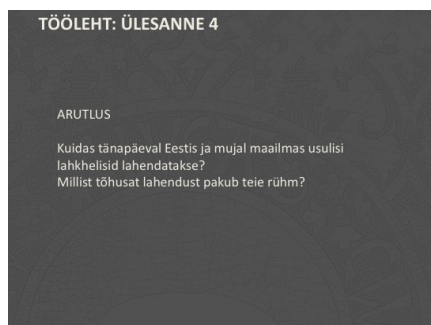
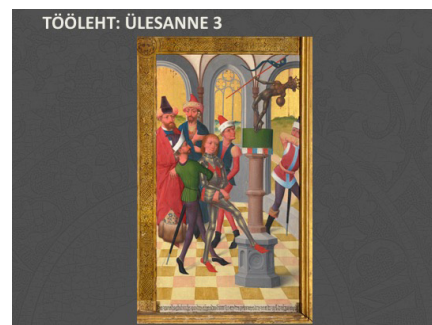
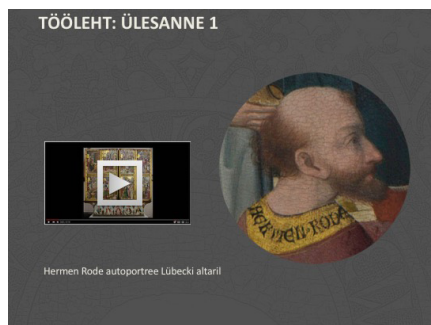
TÖÖLEHT

Tööleht on mõeldud rühmatööks (2–3 õpilast rühmas). Ülesande eesmärk on suunata õpilasi otsima infot veebikeskkonnast, kasutades selleks Rode teadusveebi, vajadusel tuleb ka mõistete selgitusi guugeldada. Lisaks suunab tööleht õpilasi kunstitööd vaatlema ja analüüsima ning arutlema usuliste konfliktide teemal. Link Rode teadusveebi: <http://rode.ekm.ee/index-est.html>

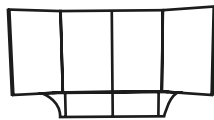
ESITLUSE SLAID 2

Sissejuhatuseks õpetaja tutvustab või tuletab õppekäigu põhjal meelde lühidalt Niguliste kiriku altari reetaabli ajaloolist tausta.

ESITLUSE SLAIDID 3-8

Õpetaja võib ekraanilt näidata esitluse slaidi, mis annavad õpilastele info otsimiseks pildilisi vihjeid. Töölehe viimase ülesande juurde saab näidata videoklippi, mis demonstreerib, kuidas meister on tähistanud kappaltari tagaseinal atribuudidjoonistustega pühakute skulptuuride asukohad. Video: <https://www.youtube.com/watch?v=7D1UUUp1dsao>

TÖÖLEHE VASTUSED

TÖÖLEHT: ÜLESANNE 1

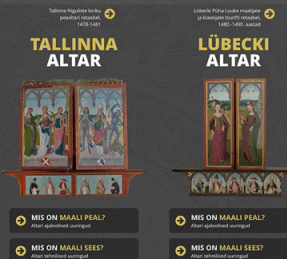
Hermen Rode autoportree Lübecki altari

1. Kes oli Hermen Rode ja mis sajandil ta tegutses?

Hermen Rode tegutses 15. sajandi teisel poolel Põhja-Saksamaal ja oli oma aja üks tuntumaid kunstnikke Lübeckis – Läänemereruumi tähtsaimas kaubandus- ja kunstikeskuses. Hermen Rode juhtis töökoda, kus valmisid suuremõotmelised kappaltarid, kuid ta maalis ka väikeseformaadilisi tahvelmaale.

TÖÖLEHT: ÜLESANNE 2

2. Võrrelge kahte Hermen Rode töökojas valminud kappaltarit – Lübecki püha Luuka kappaltarit ja Niguliste pealtarit Tallinnast. Tooge välja nende valmimisaastad, suurus ja erakordsus.

Tallinna Niguliste kiriku pealtari retaabel on Lübecki kunstiproduksioonis üks kallimaid ja suuremamahulisi välisturule tehtud töid. See on ka üks paremini säilinud hiliskeskaegseid Põhja-Saksa altariretaableid kogu Euroopas. Kappaltar valmis aastatel 1478–1481, mõõtmetelt kuulub see 15. sajandi hansalinnade suurimate hulka (kõrgus 3,5 meetrit ning laius avatuna üle 6 meetri).

Lübecki Püha Luuka maalijate ja klaasijate tsunfti altariretaabel valmis 1480.–1490. aastatel (täpses valmimisajast pole kunstiteadlased üksmeelel) ning asub praegu Lübecki St. Annen-Museumis. Selle mõõtmed on tagasihoidlikumad – 220 × 230 cm, ent sellele vaatamata on tegemist ühe Lübecki väljapaistvaima kappaltariga. Ilmselt oli see Hermen Rode jaoks üks olulisemaid töid, kuna see läks ta enda kodulinna ning kunstnike jaoks keskse organisatsiooni – Püha Luuka maalijate ja klaasijate tsunfti – altariile Katariina kirikusse. Tellimuse tähtsust kinnitab asjaolu, et meister on retaablile maalinud tõenäoliselt iseenda portree koos signatuuriga „Hermen Rode“ figuuri krael.

TÖÖLEHT: ÜLESANNE 3

3. Tutvuge Niguliste kappaltaril (poolavatud asendis) püha Viktori legendidega ning kirjeldage, milliste usuliste tõekspidamistega osapoolte vahel konflikt tärkas ning millise lahenduse see leidis.

Tallinna linna kaitsja, püha Marseille' Viktori legendides on kujutatud vastuolu kristlaste ning paganate vahel. Vanas Roomas valitses paganlik polüteism, austati loodusjõude, vaime ja arvukaid inimesekujulisi (ehk antropomorfseid) jumalaid. Keiser Maximiani valitsemise ajal kiusati kristlasi taga, seetõttu võeti ka Rooma leegioni ohvitser Viktor vangistusse. Teda sunniti taganema oma usust, alandamiseks ja teiste kristlaste hoiatamiseks veeti kinniseotud ja piinatud Viktorit linnarahvale näitamiseks läbi linna. Seejärel peksti ja piitsutati teda võllapuu külge seotuna. Ent seegi ei murdnud mehe tõekspidamisi ning ta lükkas jalaga ümber Rooma jumalate eesotsas seisva taeva-, pikse- ja tormijumala Jupiteri kuju, mille ette ta keisri käsul viidi. Viktor hukati kahe vesikivi vahele surutuna, kus timukas ta pea maha raius. Viktori märtrisurm näitas aga usukindlust ja seega ka kristluse võitu. On teada, et 4. saj lõpuks sai sellest Rooma riigi ametlik usk.

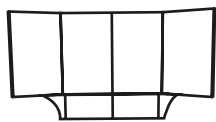
TÖÖLEHT: ÜLESANNE 4

ARUTLUS

Kuidas tänapäeval Eestis ja mujal maailmas usulisi lahkkelisid lahendatakse?
Millist tõhusat lahendust pakub teie rühm?

4. Kuidas tänapäeval Eestis ja mujal maailmas usulisi lahkkelisid lahendatakse? Millist tõhusat lahendust pakub teie rühm?

Kuigi tänapäeva Eestis ei ole usulisel pinnal teravaid konflikte esile tulnud, saab ühiskonnas levinud negatiivset hoiakut pagulaste suhtes seostada ka hirmuga või eelarvamustega erinevate usuliste tõekspidamiste suhtes. Euroopa kontekstis on juba tõsisemaid ohvreid nõudnud näiteid kokkupõrgetest ja rünnakutest, mis on põhjustatud äärmuslike usuliste

rühmituste agressiivsest käitumisest. Ülesanne suunab õpilasi rühmas arutlema usuliste konfliktide põhjuste ja tagajärgede üle ning avaldama isiklikku arvamust sel akuutsel teemal. Tõhusaid lahendusi on väga raske pakkuda, kuid õpilased võiksid siiski proovida.

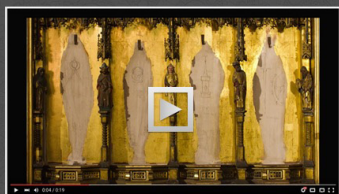
TÖÖLEHT: ÜLESANNE 5

5. Uurige Niguliste kappaltaril püha Viktori lugude viimast pilti ja joonige alla hiliskeskaegset (15. sajandi) kunsti iseloomustavad tunnusjooned.

- Ühel pildil on kujutatud tegelast mitu korda (erinevatel ajahetkedel toimunud tegevustes);
- kuigi kujutatud tegevustik toimus sajandeid varem, on tegelaste riietus ja ümbrus kaasaegne teose valmimisajaga;
- tegelased on kujutatud ajaloolises keskkonnas vanaaegsetes riietes;
- maaliti heledaid värvitoone kasutades nähtavate pintsli tõmmetega;
- maalimiseks kasutati erksaid värve, mida täiendati kullaga;
- kunstnik väljendas enese tundeid ja meeleolusid;
- piltide juures on alamsaksakeelsed selgitavad tekstid.

TÖÖLEHT: ÜLESANNE 6

6. Uurige Niguliste kappaltarit täielikult avatud asendis ja otsige skulptuuride seast üles järgnevate ametite kaitsepühakud. Pange kirja pühakute nimed ja atribuudid.

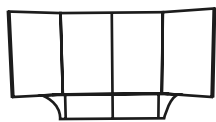
NB! Vihjeks olevad atribuudid pühakute käes on mitmel skulptuuril kaduma läinud, vastuse leidmiseks tuleb pühakute tutvustusi lugeda ja vaadata teksti kõrval olevaid joonistusi atribuutidest.

HAMBAARSTID – püha Apollonia (tangid ja hammas)

ÕPPIJAD JA ÕPETLASED – püha Alexandria Katariina (katkine vankriratas ja mõõk)

ARHITEKTID – apostel Toomas (oda)

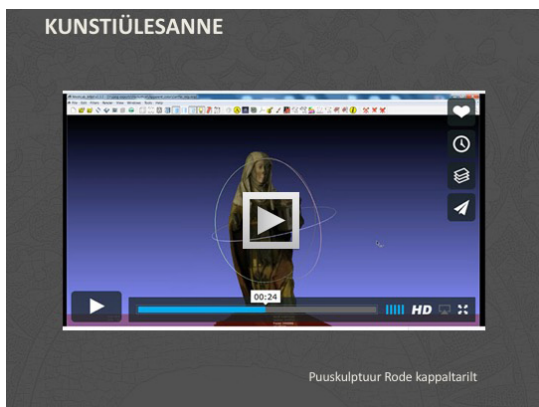
PAGARID – apostel Bartolomeus (lihunikunuga)

KUNSTI ÜLESANNE

Loominguline ülesanne tutvustab raidkunsti võtteid, mis on olnud kasutusel ka Rode kappaltari pühakuskulptuuride tegemisel. Iga õpilane teeb valmis väikese figuuri iseendast (ilma atribuudita).

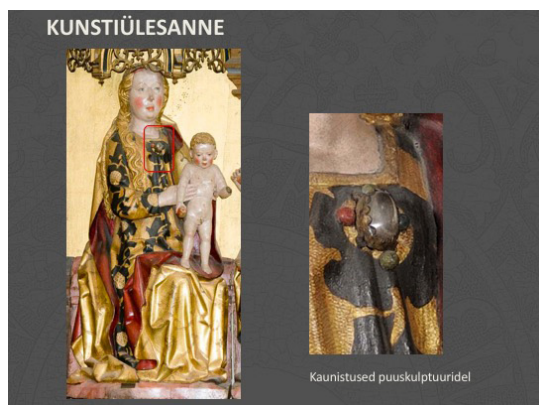
Materjalid: porgandid või küünlad, paberinoad või skalpellid

ESITLUSE SLAID 9

Video: <https://vimeo.com/95834087>

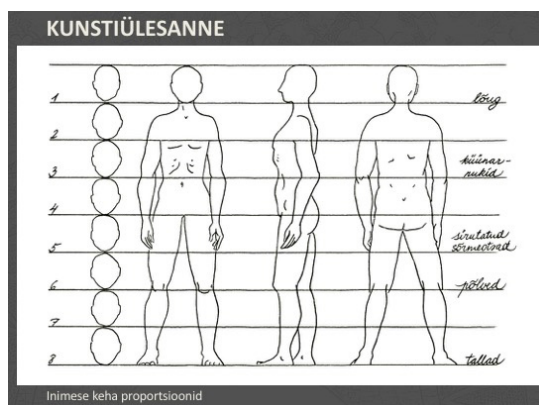
Sissejuhatuseks vaadatakse videoklippi ühest Niguliste kappaltari skulptuurist, mille abil saab selgitada 15. sajandi skulptuuride valmistamise iseärasusi. Iseloomulikult ajale ja piirkonnale on skulptuurid nikerdatud tammepuust. Tagakülg on viimistlemata, seal on näha rohmakaid peitlilööke. Ka kuju taha jääv kappaltari seinapind on viimistlemata, et kulda kokku hoida. Skulptuurid on kaetud polükroomiaga (seejuures kasutati ajastule iseloomulikke kirkaid värvitoone) ning kullatisega.

ESITLUSE SLAID 10

Riietele mustri kandmiseks kasutati sissepressitavaid jäljendeid jätvaid metallšabloone, seetõttu näeme ka mustrite kordust erinevatel kujudel.

Tähtsamaid skulptuure võidi kaunistada ka üksikute kristallide ja värvilise klaasi tükikestega (nt Niguliste altariretaablil neitsi Maarja), samuti lisada riietusele ja tarbeesemetele metallist lillekesi ja ristikesi.

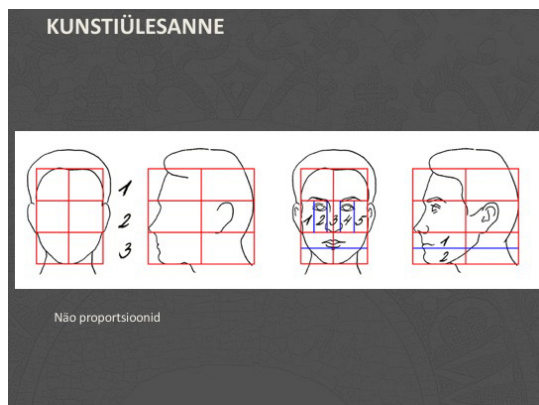

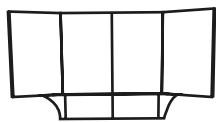
ESITLUSE SLAIDID 11 ja 12

Töö käik:

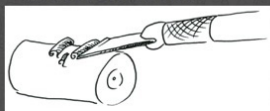
Raidkunsti võtetega tutvumiseks koolitunnis sobivad materjali poolest nii porgandid kui küünlad. Porgandist on õpilastel väga mugav lõigata, materjal on suhteliselt pehme. Ent tuleb silmas pidada, et porgandid ei oleks liiga peened (sobiv läbimõõt on vähemalt 3 cm). Inimese keha ja näo proportsioonidega arvestamiseks võib õpilastele näidata proportsioonide skeemi. Oluline on edasi anda vormi ja osata üldistada.

Õpilased võivad teha 1:1 kavandi paberile figuuri eestvaatele ja külgsuuna, kuna ruumilisel vormil on proportsioone kavandada keerulisem. Terve klass peaks kujud tegema samas pikkuses nt 12 cm, seejuures õpetaja rõhutab, et õpilased figuuri pead välja lõigates pealaelt kõrgust vähemaks ei võtaks. Skulptuur peab püsti seisma iseseisvalt, seega tuleb õpilastel planeerida oma töid nii, et monoliitset tükist lõigates jääks figuurile alla ka toetuspind ehk alus.

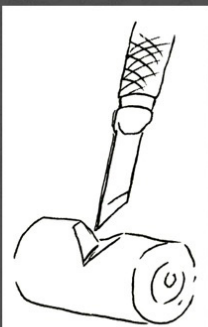

KUNSTIÜLESANNE

Kooriv lõige

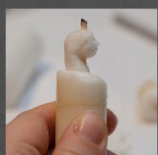
V-kujuline sisselõige

ESITLUSE SLAID 13

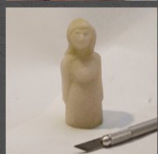
Suuremate tükkide eemaldamiseks on soovitatav teha V-kujulised sisselõiked: kõigepealt lõige u 45 kraadi alt ühelt poolt, seejärel u 45 kraadi alt vastulõige teiselt poolt. Viimistlemisel on nuga mugavam hoida peaaegu risti lõikepinnaga ning eemaldada õhukesi kihte koorivate liigutustega.

KUNSTIÜLESANNE

Küünal

Valge porgand

ESITLUSE SLAID 14

NB! Kuna porgandid kuivavad ära, ei ole võimalik tööd pooleli jätta ning ülesannet saab teha vaid ühel päeval. Aega kulub figuuri väljalõikamiseks 1–2 akadeemilist tundi, aeglasema tempoga õpilased võivad välja nikerdada vaid büsti. Väiksemaid figuure võib teha ka pikkadest lauaküünaldest, mille läbimõõt on 2–2,5 cm. Kuid küünlavaha puhul tuleb noale tugevamalt vajutada ja olla ettevaatlikum. Eeliseks on võimalus näojooni täpsemalt välja nikerdada ning poolikut tööd hiljem jätkata. Küünlasse võivad kergemini murdumispraod tekkida.

Valminud tööd asetatakse kokku ühtseks kompositsiooniks – nn klassiretaabliks. Ühistöö liidab emotsionaalselt klassikaaslasi ning tekitab huvi teiste tehtud tööde vastu.

Uute ülesannete püstitamisel võivad kunstiõpetajale inspiratsiooniks olla ka Erki Kasemetsa juhendatud kunstiakadeemia tudengite installatsioonid.

Link projekti "Rode altar lähivaates" blogisse:

<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/blog/eka-maalitudengite-kaitsmine-nigulistes/>

Soovitused hindamiseks ja tagasiside andmiseks

Töölehtede puhul saab hinnata esiteks iga õpilase aktiivsust rühmatöös osalemises, teiseks tekstiga töötamise ja pildianalüüsi kaudu saadud vastuste õigsust. Ühise klassiretaabli kokkuseadmine annab õpilastele võimaluse tutvuda klassikaaslaste töödega, soovitatav on õpilastega selle põhjal läbi viia ühisanalüüs. Hindeliselt saab iga õpilane tagasisidet oma figuuri eest, pidades silmas individuaalsust. Õpetaja võtab arvesse erinevusi õpilaste töötempo ning lähtub pigem tööprotsessi panustatud hoolsusest ja pühendumusest kui viimistletusest.

AITÄH!

Niguliste muuseum: Rode altar lähivaates, 2016